

РЕЧ ДЕКАНА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Први број *Архива за правне и друшћивене науке* изишао је из штампе 25. фебруара 1906. године. Годину дана пре тога, 27. фебруара 1905, донет је Закон о универзитету. Чланом првим, став други тог закона било је прописано: „Универзитет је највише самоуправно тело за вишу стручну наставу и за обрађивање наука.“ Један од задатака Универзитета као тела „за вишу стручну наставу“ био је да ствара (образује) чиновнике за државну службу, као што је то чинила и његова претходница, Велика школа. За разлику од Велике школе, Универзитет је био место „за обрађивање наука“. Дакле, законодавац је Универзитету поставио два циља: стварање чиновништва за државну службу и бављење науком.

На Великој школи су преовлађивали уџбеници који су били компилације или чак прости преводи страних уџбеника. Прерастањем Велике школе у Универзитет ствари се мењају. Угледања на стране узоре имала су, сада, да послуже као подстицај за самостално стварање. Вођство у српској науци добијају појединци који су били способни за самосталан научни рад. Приликом настанка Универзитета нису преузети наставници Велике школе који нису испуњавали тај услов. Од првих осам редовних професора који су постављени указом 27. фебруара 1905. године био је само Милић Радовановић са Правног факултета (постојао је још Филозофски и Технички факултет). Указом од 3. марта од постављених седам редовних професора била су двојица са Правног, Слободан Јовановић и Живојин Перић. Указом од 11. марта 1905. године постављено је укупно 14 ванредних професора, међу њима Чедомиљ Митровић, Коста Кумануди и Божидар Марковић на Правном факултету.

Колика је пажња поклањана избору најбољих за универзитетске наставнике, сведочи обраћање министра просвете и црквених дела Андре Николића 27. фебруара, поводом постављања првих редовних професора. Његове речи упућене

изборним телима на Универзитету имају трајну вредност: „Да бирати треба међу достојнима најдостојније како по научној спреми, тако и по одушевљеној преданости школском и научном раду. Нашем младом Универзитету треба обезбедити добар глас од самога почетка, а нарочито треба га сачувати од могућих разложних прекора јавног мњења.“

Правни факултет је, у намери да одговори на захтев законодавца који се односио на бављење науком, основао свој часопис у коме су објављивани научни радови. Оснивањем часописа било је могуће испунити услов за добијање професуре који је био прописан чланом 16 Закона о универзитету. Наиме, осим докторске титуле, за избор у звање редовног професора требало је објавити научне радове, који потврђују „да самостално и с успехом обрађује струку за коју се бира“, а за избор у звање ванредног професора требало је објавити „самосталне научне радове“. Часопис је добио име „Архив“, често име за часописе, које симболички указује на архивирање досегнутих знања. „За правне и друштвене науке“ говори о ширини концепције часописа, наиме, да изучавање и разумевања права није могуће без помоћи свих друштвених наука. Од његовог првог броја до 1946. године стајало је да је *Архив* „орган Правног факултета Универзитета Београдског“. Главни уредници су били професори Коста Кумануди и Драгољуб Аранђеловић.

Излажење *Архива* од фебруара 1906. до маја 1914. године означава се као „прво коло“. Осим професора Правног факултета Андре Ђорђевића, Глигорија Гершића, Живојина Перића, Слободана Јовановића, Миленка Веснића и других, своје текстове су објављивала и велика имена наше науке Валтазар Богишић, Никодим Милаш, Стојан Новаковић. Објављивани су текстови из историје права, грађанског права и грађанског судског поступка, трговачког, меничног и стечајног права, кривичног права, међународног јавног права, државног права, црквеног права, економских и финансијских наука. Сталне рубрике су биле парламентарна, административна и судска хроника.

Због Великог рата и његових стравичних последица, *Архив* није излазио од јуна 1914. до августа 1920. године.

Од августа 1920. до марта 1941. године излазило је такозвано „друго коло“ *Архива за правне и друштвене науке*. Уредник *Архива* до јануара 1933. године био је професор Чедомиљ Митровић. Њега је наследио професор Михаило Илић, да би јануара 1940. године уређивање преузео професор Ђорђе Тасић.

Архив за правне и друштвене науке дао је велики, немерљив допринос развоју српске правне науке. Био је модеран правни

часопис, замишљен по европским узорима, а намењен српским приликама. Отворен и либералан према различитим идејама и схватањима, ширио је правничку културу, неговао укус својих читалаца, нудио им обрасце модерног правног стила, развијао је критичку правну мисао. *Архив* је српску правну науку усмерио новим правцем, удахнуо јој нови живот и смисао, поставио темељ за њен развој до Другог светског рата.

У току Другог светског рата *Архив* није излазио.

После рата, 1945. године, изишао је први број „трећег кола“ *Архива*. Главни уредник *Архива* био је професор Јован Ђорђевић, продекан Правног факултета у Београду. У том првом броју часописа уредништво на челу са Ђорђевићем, у које су улазили и професори Бранислав Недељковић, Никола Стјепановић, Љубомир Дуканац и Борислав Благојевић, нашло је за потребно да се читаоцима обрати следећим речима: „Архив се појављује под својим старим именом, јер оно претставља назив једног научног часописа који је имао леп углед и ауторитет у широким круговима наших правника. Он је био и остао лепа тековина наше младе друштвене науке. Али задржавање старог имена нашем часопису не значи и не сме значити да смо ми приступили настављању *Архива* са некада владајућим погледима и схватањима о улози правника и значају и смислу права. Државна организација и друштвено-политичка атмосфера у којој данас живимо у многим тачкама суштствено је различита од атмосфере и правног поретка старе Југославије. Архив је у старој Југославији, то му служи на част и оправдава његово настављање, имао према држави један критичарски, негативан став. Тако је он указивао на противуставне и противзаконите поступке и акте властодржаца старе Југославије. Он је доказивао противуставност злогласне 'Обзнане' и оспоравао правни и законити карактер многим законодавним и административним мерама ранијег поретка.“

У складу са новим владајућим погледима *Архив* је нагло променио своју концепцију и место у друштву. Уместо научне и критичке мисли, он је требало да одговори постављеним политичким и партијским циљевима. Иако је још био на истој адреси, *Архив* је почео да се удаљава од Правног факултета. Године 1946. главни уредник је постао Моша Пијаде, заменик председника Президијума Народне скупштине. Исте те године, 23. октобра, донет је *Закон о неважностии њравних њројиса донетџих њре 6. айрила 1941. њодине и за време њеџриџаџељске окуџације*. Чланом 2 тог закона било је прописано: „Правни прописи (закони, уредбе, наредбе, правилници и др.) који су били на снази на дан 6. априла 1941.

године, изгубили су правну снагу“ (*Службени листи ФНРЈ* 86 од 25. октобра 1946. године). Тим прописом је целокупна дотадашња правна цивилизација стављена *ad acta*. Иста судбина је задесила и *Архив за њравне и друшћивене науке*. Европски правни узор су замењени најпре совјетским, а потом домаћим оригиналним решењима. Силян труд је уложен у смишљање новог, да би се заменило „старо“ право.

Коначно, 1949. године *Архив* је променио и адресу. Од тада је *Архив за њравне и друшћивене науке* постао орган Удружења правника Југославије, што је остао до данас. „Догодио се тако парадокс могућ само у револуционарно или непосредно постреволуционарно време. Неко ко за собом има историју и име постао је орган неког ко се тек појавио и за којег никада није сигурно да ће икада направити име“ (Ратко Марковић, „Повест факултетског часописа“, *Анали* 1-3/1991, 2).

Кад је преузет, тачније отет, *Архив за њравне и друшћивене науке*, Правни факултет је остао без свог часописа пуних седам година.

Године 1953. наставници Правног факултета на челу са професором Михајлом Константиновићем покренули су нови факултетски часопис – *Анали Правној факултетиа у Београду*. Часопис је стасао до ранга водећег српског и југословенског правног часописа. Ова генерација наставника Правног факултета Универзитета у Београду има жељу и потребу да *Анали* добију статус међународног часописа и да излазе искључиво на енглеском језику.

Имајући у виду да је изузетно важно да Факултет издаје часопис највишег ранга на српском језику, зачала се мисао о повратку *Архива за њравне и друшћивене науке* своме оснивачу, Правном факултету Универзитета у Београду. Настојања да се *Архив* од Савеза удружења правника Србије и Републике Српске, правног следбеника Удружења правника Југославије, врати Правном факултету, нажалост, нису уродила плодом.

Решено је да Правни факултет обнови рад старог *Архива за њравне и друшћивене науке* под именом *Нови Архив за њравне и друшћивене науке*.

Проф. др Зоран С. Мирковић,
декан